

José de San Martín

Yapeyú, Corrientes, 25 de febrer de 1778 - Boulogne-sur-Mer, 17 d'agost de 1850

Militar i polític sud-americà. Fill d'un oficial espanyol, estudià a Buenos Aires i a Espanya. Combaté al nord d'Àfrica (1791), a Portugal (1802) i contra les tropes napoleòniques (1808-11). Tinent coronel, fou influït a Cadis per les idees liberals i independentistes americanes. Havent tornat a Buenos Aires (1812), el 1813 substituï Manuel Belgrano en el comandament de l'exèrcit al N del país. Governador de Cuyo (1814), acollí els patriotes xilens vençuts a Rancagua i pressionà el Congrés de Tucumán a fi que declarés la independència. Juan Martín de Pueyrredón, dictador suprem de Buenos Aires, li féu costat i el 1817 rebé ordre d'alliberar Xile i el Perú des de Mendoza. L'exèrcit xilenoargentí traspasà els Andes, vencé els reialistes a Chacabuco (1817) i alliberà Santiago. San Martín es negà a seguir les ordres de Pueyrredón d'atacar els oponents federalistes d'aquest, preparà una flota i tornà a Xile. A Maipú (1818) vencé definitivament els reialistes xilens, i tot seguit preparà una expedició contra el Perú, amb la intenció que la guerra civil a les Províncies Unides o una reacció espanyola impedissin l'operació. Auxiliat per la flota de lord Cochrane i aprofitant les dissensions internes peruanes, marxà contra Lima, però pel maig del 1821 pactà amb el virrei La Serna l'acord de Punchanca, segons el qual es formaria un consell de regència i seria creada una monarquia independent i conservadora amb un príncep de la família reial espanyola. El pacte no prosperà, i el 12 de juliol de 1821 San Martín ocupà Lima i proclamà la independència del Perú. San Martín esdevingué "protector del Perú" i continuà els seus esforços per establir un règim monàrquic. Això no obstant, l'alliberament total del Perú no podia ésser assolit sense ajut extern, i el demanà a Simón Bolívar, reunit amb el qual a Guayaquil (1822) no arribà a cap entesa, bé que no se li oposà en no disposar dels recursos d'una nació organitzada. Les dificultats internes peruanes el feren dimitir (1822), i tornà a Buenos Aires, però davant el recel de les autoritats anà a Europa. Encara intentà (1827) una acció mitjancera a l'Argentina, però tornà a Europa, des d'on mantingué una abundant correspondència amb prohoms sud-americans.

